

Õiguslik vaatenurk alaealiste abordi vanemlikust nõusolekust

Risto Agur

Teemad

- Mis muutus?
- Kuhu jäid alaealise kohustused?
- Kuhu jäid vanemate õigused?
- Kuhu jäid sündimata laste õigused?
- Lapse tehingute õiguslik regulatsioon üldiselt

Mis muutus? (1)

- _(2) Piiratud teovõimega naise raseduse võib katkestada tema enda soovil ja tema eestkostja nõusolekul, või seadusliku esindaja nõusolekul vastavalt võlaõigusseaduse § 766 lõikele 4. [RT I, 20.02.2015, 4 - jõust. 02.03.2015]

Mis muutus? (2)

- (3) Kui piiratud teovõimega naine ei ole raseduse katkestamisega nõus või ei suuda taht avaldada vabalaõigusseaduse § 766 lõikes 4 sätestatud juhul [st juhul kui ta ei ole võimeline poolt- ja vastuväiteid vastutustundeliselt kaaluma] mõjuvatel põhjustel kaasama oma seaduslikku esindajat või kui eestkostja raseduse katkestamisega ei nõustu, võib raseduse katkestada üksnes kohtu loal. Kui kohtu loa saamise viivituse tõttu tekib tõsine oht naise tervisele, võib raseduse katkestada ka kohtu loata, kuid sel juhul tuleb luba hankida viivitamata tagantjärele. [RT I 2008, 59, 330 – jõust. 01.01.2009 seadusliku esindaja otsus on vastuolus naise huvidega, lähtub tervishoiutöötaja raseduse katkestamisel isiku enda nõusolekust. [RT I, 20.02.2015, 4 - jõust. 02.03.2015]

Seaduse seletuskirjast

- „Igal patsiendil on PS §-st 19 tulenev õigus enesemääramisele, mis muuhulgas hõlmab soo jätkamist ja perekonna loomist ning kehalist puutumatust.“
- „Igal patsiendil (sh alaealistel) on õigus sellele, et arst hoiab temale tervishoiuteenuse osutamise käigus teatavaks saanud info salajas.“
- „Igal piiratud teovõimega isikul on õigus kvaliteetsetele ja kättesaadavatele tervishoiuteenustele.“

Kuhu jäid alaealise kohustused?

- Põhiseaduse § 19: Igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust.
- Laps peab austama oma vanemaid (LaKS § 18-1);
- Oma õiguste kasutamisel ei tohi laps kahjustada teiste laste ega täiskasvanute seaduslikke huve ja õigusi (LaKS § 20-2);
- Iga laps peab hoidma oma tervist ja seda mitte rikkuma, et olla kord ise täisväärtuslik elujätkaja (LaKS § 23)

Kuhu jäid vanemate õigused? (1)

- Põhiseaduse § 27 lg 3 kohaselt on vanematel õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest.
- Põhiseaduse kommentaar: „Põhiseaduse Assamblee redaktsioonitoimkonna ettepanekul lisati sättesse ka vanemate õigus kasvatada oma lapsi. Selline lisandus pidi garanteerima, et „Eesti Vabariigi seadustega ei saa minna kergekäeliselt vanemlike õiguste äravõtmise teed” (L. Hänni Põhiseaduse Assamblee 30. istungil).“
- Millega on õigustatud vanemliku nõusoleku nõude äravõtmine aborti puhul?
- Kergekäeliselt lähtutakse alusetust eeldusest et arst teab paremini kui vanemad, kas abort on alaealise huvides või mitte.

Kuhu jäid vanemate õigused? (2)

- Kuidas seletada absurdset vastuolu praeguse seadusemuudatuse ajendiks olnud õiguskantsler Indrek Tederi kahe alljärgneva seisukoha vahel?
  - 2009: põhiseadus nõuab, et “alaealistele osutatavate tervishoiuteenuste puhul tuleb kindlasti saada kõigiks sekkumisteks iga kord vanema nõusolek”;
  - 2014: “nõue, et alaealistele ei tohi aborti teha ilma nende vanema nõusolekuta, on põhiseadusega vastuolus”.
- Õiguskantsler Teder on eeldanud, et alaealiste vaba eneseteostuse õigus kaalub üles vanemate õiguse oma lapsi kasvatada ja nende eest hoolitseda, aga sellist positsiooni ei saa lihtsalt eeldada, vaid seda tuleb põhjalikult põhistada.

Kuhu jäid vanemate õigused? (3)

- Vanematelt on võetud õigus nii olulises küsimuses sõnaõigus olukorras, kus seaduse seletuskirja kohaselt on „oluline et nõustamise käigus oleks tagatud nõustamise tasakaalustatus“ ja „puuduvad Eestis teostatud uuringud, mis oleks uurinud vanemate reaktsiooni alaealise rasedusele“!
- Seadus on ilmselgelt võetud vastu perekonnaavaenulikest ideoloogilistest kaalutlustest lähtuvalt, ja menetletud tavapärasel teerulli meetodil ilma rohkearvulisi ja tõsiseid vastuargumente sisuliselt analüüsivata
- Ühtlasi on abordi suhtes vanema nõusoleku kaotamise näol tugev vastuolu teiste alaealisele osutatavate meditsiiniteenuse praktikaga (HIV infektsioon, suguhaigused, alkoholijoove, narkosõltuvus jms)

Kuhu jäid sündimata laste õigused?

- Põhiseaduse §-s 16: „Igaühel on õigus elule. Seda õigust kaitseb seadus. Meelevaldselt ei tohi kellelki elu võtta.„
- Õiguskantsler Allar Jõksi ametlik arvamus aastast 2002: «Loote arenguetapid ei mõjuta seega mingil määral loote inimeseks olemist ning tema inimväärikuse olemasolu, mis jääva suurusena saadab inimelu algusest lõpuni. Inimelu tähendab seega ka veel sündimata elu ning seega kaitseb põhiseaduse paragrahv 16 ka loodet. [...] Loode on seega iseseisva õigushüvena põhiseaduse kaitse all. Riigi kaitsekohustus ei keela mitte ainult vahetut sekkumist loote eluõigusesse, vaid ka paneb riigile kohustuse loote eluõigust kaitsta.»

Lapse tehingute õiguslik regulatsioon üldiselt

- TsÜS § 10 ja 11 kohaselt on alaealise poolt ilma seadusliku esindaja nõusolekuta tehtud tehingud tühised.
- Kui ühiskond ei usalda alaealist iseseisvalt valima ja alkoholi ning tubakat ostma, siis on ebaloogiline eeldada, et ta on piisavalt küps ja vastutusvõimeline langetamaks ilma seadusliku esindajata otsust nii suure kaaluga küsimuses kui oma sündimata lapse tapmine.

Kokkuvõte

- RKSS-iga on ilmselt mindud kergekäeliselt vanemlike õiguste äravõtmise teed, mis on põhiseadusega vastuolus
- Alaealise abordiks peaks reeglina alati olema nõutav vanema kaasamine ja tema nõusolek
- RKSS näol on ilmselt tegemist ühe 2015 aasta halvima seadusega, sest tõenäoliselt suurendab see oluliselt sündimata laste jõhkral viisil tahtliku tapmiste arvu
- Günekoloogid ei tohi unustada, et arstieetika aluseks olev Hippokratese vanne oma algsel kujul sisaldas järgmist tõotust: “I will give no sort of medicine to any pregnant woman, with a view to destroy the child.”